

Автор: Харченко Віталій Євгенович
м.Лозова, викладач історії і права
Лозівської філії Харківського автодорожнього технікуму.

Твори Д.Р.Р. Толкіна – феномен сучасної культури.

Трилогія Д.Р.Р. Толкіна «Володар перснів» була визнана в Англії кращою книгою ХХ століття. Хтось із цим не погодиться і скаже, що є немало письменників, у порівнянні з якими Толкіна можна назвати другорядним. Однак нема жодного письменника, хто зумів би створити настільки переконливий вигаданий світ, що для деяких читачів він замінив реальність.

«Володаря перснів» по праву можна вважати однією з найвеличніших книг світової літератури, адже вона відіграла вирішальну роль у формуванні цілої субкультури. Витоки цієї субкультури треба шукати в «толкінівських спільнотах», утворених в середині 60-х рр. американськими студентами, для яких книга стала культовою.

Д.Р.Р.Толкін, професор філології оксфордського університету, писав трилогію «Володар перснів» з 1938р. по 1954р. Але задовго до цього, на початку ХХ століття, у нього виникла масштабна ідея: створити епос і міфологія для Англії, яких вона не мала. Так була написана «Книга втрачених сказань». Однак книга, в якій на основі давньоісландських саг, легенд кельтів та бриттів, середньовічної поезії була розвернута складна картина міфологічного світоустрою, не викликала ентузіазму у видавців. Пізніше, після смерті Толкіна, вже у переробленому вигляді ця книга побачила світ під назвою «Сільмариліон». Ця книга стала справжньою «Біблією толкініста». Більше того, вона по суті і є Біблія, Біблія для толкіністів. Читаючи ми зустрічаємо оповіді про сотворіння світу, про бунтівного янгола, про

вигнання з раю, про шлях страждань, самопожертву та дар вічного життя.

Восени 1937 року вийшла книжка «Хобіт» - казка для дітей, в якій вже був оригінальний толкінівський світ, але ще не було нічого епічного. На кінець року книга стала бестселером, і Толкін приступає за написання «Володаря перстнів».

Розпочавши твір як казку, Толкін не зумів втриматись в її рамках. Вигаданий світ ставав все більш об'ємним, складним, філософським.

Толкін створив більше ніж просто книгу. Він створив світ, який підкорив читачів незалежно від національності і місця проживання. Він створив світ, продуманий до найдрібніших подробиць. «Неважко вигадати зелене сонце, важко вигадати світ, в якому зелене сонце було б прородньою частиною пейзажу» - ця фраза Толкіна вже стала класичною.[1]

Та чи міг Толкін вигадати якісно продуманий світ, якби сам не був частиною цього світу. Сюжетна лінія Берена і Лючієнь, героїв «Сільмариліону», - відображення історії кохання самого Толкіна і його дружини. Навіть на могильній плиті подружжя Толкінів написано «Джон Руел Рональд Толкін (Берен) і Мері Едіт Толкін (Лючієнь)».[6]

З точки зору сучасного читача, успіх толкінівської серії був закономірним. До Толкіна рецепт написання подібної літератури був простим – наявність шляхетного героя, підступного, іноді ще й потворного, ворога, красуня, закохана в героя. До цього переліку можна додати чарівника, супутника героя тощо. Згадаймо, наприклад, книги про Конана.

Твори Толкіна натомість разюче відрізняються від шаблону. Вони мають глибоке філософське підґрунтя: це і вічне протистояння Добра і Зла, і роль «звичайної людини» в ході світових подій, і сенс життя, і відповідальність перед наступними поколіннями і т.д. Дивно, що Толкіна досі не зараховували до визначних філософів ХХ століття.

Колись Толкін сказав: «Мені хотілось, щоб люди просто потрапили всередину книги і сприймали її, як реальну історію».[3.ст.,306]

Бажання Толкіна виповнилось, з'явилося багато людей, які почали сприймати твори Толкіна не тільки як реальну історію, а й відчувати бажання стати причетним їй.

Як вже говорилося раніше субкультура толкіністів почала зароджуватись в 60-ті роки ХХ століття в США. Потім цей рух поширився в Європі та Азії. На теренах СРСР рольові ігри з'явилися в 1985р., знаходячи послідовників перш за все серед студентів.

Спочатку в Москві, а потім і по всьому Союзу стали з'являтися клуби. В Україні перші ігри були проведені в 90-х роках в Есхарі Харківської області.[5]

Спершу толкініський рух виник як моделювання подій, описаних у книгах Толкіна. Пізніше поняття «толкінізм» стало охоплювати різноманітний спектр понять та напрямів.

По-перше толкінізм це гра. Вона дає можливість по-справжньому зануритись в світ ельфів, гномів і хоббітів. Вітчизняні ігри відрізняються від країн Європи. Якщо в тій же Британії рольові ігри були просто театралізованою виставою уривків творів Толкіна, то у нас це – імпровізація, в якій події можуть розвиватися непередбачено. Крім того у нас ігри стали проходити не тільки по Толкіну, грають і по творах А. Сапковського, Р.Желязни, Р.Джордана та ін. Більше того наші толкіністи «грають» і реальну історію: Пунічні війни, хрестові походи, війну Червоної і Білої Троянди, війни Київської Русі тощо.

«Рольові ігри – це як би комбінація дитячої фантазії і театру, учасник рольової гри – не тільки глядач, але й виконавець. Тобто є ступінь його співучасті в драматургії творця ще більш активна, жива. Цьому можна лише позаздрити, адже далеко не всі дорослі зберегли в собі джерело дитинства, здатність грати – і через гру осягати себе, світ,

будувати майбуття» - так письменник С.Дяченко охарактеризував рух толкіністів.[2]

По-друге, толкінізм - це форма протесту. В 60-ті роки ХХ століття в США та Європі так звана «втеча у Середзем'я» стала масовою формою протесту проти реальності, яка на той час характеризувалась духом наживки, конформізмом.

Вплив головних ідей Толкіна – таких, як милосердя, значущість окремо взятої «маленької людини», самовдосконалення, боротьба із самим собою, встановлення розумних меж влади, законслухняність правителів, були настільки високими, що в 60-х роках з'явилося гасло «Гендальфа – в президенти!».[7]

Неважко помітити, що підвищення інтересу до толкінізму, особливо до рольових ігор, припадає на період соціальної, політичної чи економічної нестабільності у суспільстві. У США такими періодами були Корейська та В'єтнамська війни. В СРСР – період перебудови та розпад країни. В Україні – період нестабільності 90-х років ХХ сторіччя.

По-третє – толкінізм є способом життя. Зводити феномен толкінізму до звичайної гри неможна, він значно ширший.

Є безліч осіб, для яких толкінізм став релігією, часто переплетеною з традиційними релігіями (християнство, буддизм) та культурами (язичництво, сатанізм). Є й такі, які постійно одягають ельфійський чи хоббітський одяг, розмовляють ельфійською мовою.

І останнє. Толкінізм є чудовим засобом виховання. Можна ставити під сумнів моральні аспекти толкінізму, та могутній потенціал толкінізму як освітнього та виховного інструменту сумніву не підлягає. Ефективно можна використовувати, як противагу злочинності, романтику лицарства, спільні бойові дії проти троллів, як засіб укріплення дружби та взаємопідтримки

Участь у рольових іграх може ефективно сприяти й вивченню історії. З впевненістю можна сказати, що історію Київської Русі учні краще знатимуть і більше любитимуть та поважатимуть після рольової гри, аніж після кількох уроків в школі.

Крім того підготовка до гри сприяє теж вивченню історії (виготовлення зброї, обладунків, одягу, розробка тактики, ведення господарства, звичаї) та виховання працьовитості, фантазії, взаємодопомоги тощо.

Рольова гра є також чудовою нагодою реалізувати нереалізовані в житті амбіції, позбавить багатьох комплексів, перемогти самотність, знайти своє місце в соціумі.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що твори Толкіна справді є феноменом сучасної культури. Тому не дивно, що «Володар пернів» визнай в Англії найкращою книгою ХХ ст. Хоча, мабуть, правильно було б її назвати найвпливовішою книгою ХХ ст.

Література

1. Дубинянская Л. Игры хоббитов и эльфов, // Зеркало недели №6, 2002;
2. Илюшина И. Игры для взрослых // Корреспондент, 28 июня 2002;
3. Карпентер Х. Дж.Р.Р.Толкин: биография – М.. 2002.
4. Лагунова Т. Игры во сне и наяву // Событие, 28.11.2002;
5. Первозванный А. Завоевание рая // Телескоп №1, 1998;
6. Переверзева О. Толкиен сбил мир с толку // Телескоп, 13.10.2000;
7. Пехник А. Герої меча і магії: втікачі від реальності чи останні лицарі? // Ї, 24/2002